

ԱՆՁԻ ՍՈՑԻԱԼԱՄԵՏ ՎԱՐՔԱԳԾՈՒՄ ՇՓՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՆՐԱ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼԻ ԿՈՒՏԱԿՈՒՄ¹

ԱՆԱՏՈՒԻ ՍՎԵՆՑԻՑԿԻ, ԻՐԻՆԱ ԿՈՒՉՆԵՑՈՎԱ (ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ)

Ներածություն

Հայտնի է, որ մարդու գործունեությունն ամենաընդհանրացված ձևով անձի ակտիվ փոխազդեցությունն է շրջապատող աշխարհի որոշ բաղադրիչների հետ՝ իր պահանջմունքների բավարարման նպատակով: Դրանից ելնելով՝ սոցիալամետ վարքագիծն այդպիսի գործունեության տարատեսակներից մեկն է: Մի կողմից այդ վարքի հիմքում գործունեության սուբյեկտի (սուբյեկտների) այս կամ այն պահանջմունքներն են, մյուս կողմից այն ընդհանուր առմամբ ծառայում է որոշակի սոցիումի շահերին: Սոցիալական վարքն իր էությամբ կոոպերատիվ է, որը ներառում է այլասիրություն, բարություն, ընկերություն, շրջապատի մարդկանց ուղղված օգնություն, համագործակցություն:

Տարբերակելով ըստ էության իրար շատ մոտ սոցիալամետ և օժանդակող վարքագծեր հասկացությունները՝ հետազոտողները սովորաբար կարծում են, որ սոցիալամետ վարք հասկացությունն առավել ծավալուն է: Այսպես, կոոպերացիան կամ մարդու համագործակցությունն այլ մարդկանց հետ, որպես կանոն, հիմնված է սեփական և այլոց շահերի համադրման վրա, որը որոշակի օգուտ է բերում: Կոոպերացիան հստակ արտահայտված օժանդակող վարք չէ: Այն ավելի շուտ համագործակցություն է, որը հավասարակշռում է սեփական ու այլ մարդկանց շահերը՝ հաճախ շարունակվելով համեմատաբար ավելի տևական ժամանակ:

Մարդու սոցիալամետ վարքը սովորաբար ուղեկցվում է տարբեր տեսակի շփումներով (բանավոր և ոչ բանավոր), որոնք ենթադրում են կապի, փոխգործակցության և ընկալման առկայություն: Սակայն երբեմն այդպիսի վարքը չի ներառում անմիջական շփում այլ մարդկանց (օգնող օբյեկտների) հետ: Օրինակ, այն դեպքերում, երբ մարդը բարեգործական գործունեությամբ զբաղվող կազմակերպության հաշվին ինչ-որ գումար է փոխանցում: Նման վարքը միաժամանակ նաև օժանդակող է: Սակայն տվյալ դեպքում մեր ուշադրության

¹ Հետազոտությունը խրախուսվել է ՔԴՄՓ N14-06-00662 դրամաշնորհով:

կենտրոնում սոցիալամետ վարքի հետ կապված իրավիճակներն են, որոնցում մարդկանց միջև անմիջական շփումն ուղղված է հենց որոշակի մարդու, որը կարող է նաև չճանաչել օգնող սուբյեկտին: Այսուհետ մենք «օժանդակող վարք» բառակապակցությունը կգործածենք որպես տվյալ դեպքում առավել ճշգրիտ եզրույթ: Դա սոցիալամետ վարքն է, որ ուղղված է մեկ այլ մարդու ինչ-որ հարցում աջակցելուն, նրան այս կամ այն կերպ սատարելուն: Գոյություն ունեն օգնություն ցուցաբերելու բավականին մեծ քանակությամբ տարբեր իրավիճակներ և այդ ժամանակ հնարավոր գործողություններ:

Գրականության ամփոփում

Արևմտյան հետազոտություններից մեկի տվյալների հիման վրա առանձնացվել են օժանդակող վարքի մի շարք տեսակներ: Դա, առաջին հերթին, պատահական օգնությունն է, երկրորդ՝ արտակարգ իրավիճակներում կատարվող օգնությունը, երրորդ՝ էական անհատական օգնությունը, և չորրորդ՝ զգացմունքային օգնությունը:

Պատահական օգնության օրինակ կարող է լինել անձանոթ մարդու այնպիսի հարցին պատասխանելը, թե, ասենք, ինչպես նա կարող է հասնել որևէ փողոց կամ, օրինակ, որևէ մեկին որոշ ժամանակով գրիչ տրամադրելը, քաղցած և փող չունեցող մարդու խնդրանքով (հաճախ նաև սեփական նախաձեռնությամբ) նրա համար սնունդ գնելը:

Արտակարգ իրավիճակներում օգնություն կարող են համարվել դժբախտ պատահարի ժամանակ մարդուն օգնություն ցուցաբերելը, անհրաժեշտ աջակցության համար շրջապատի մարդկանց կոչով դիմելը, տուժած մարդուն հիվանդանոց հասցնելը, գտած դրամապանակը, որում փաստաթղթեր կան և փող, կորցնողին վերադարձնելը:

Անհատական էական օգնության ցուցաբերումը տեղի է ունենում, օրինակ, այն ժամանակ, երբ որևէ մեկն իր մեքենայով համեմատաբար հեռու տեղ է փոխադրում մեկ ուրիշին, մասնակցում է ինչ-որ մեկի բնակարանի մաքրման աշխատանքներին, հիվանդացած ծանոթի փոխարեն խանութ է գնում՝ նրա համար մթերք գնելու նպատակով:

Վերջապես, զգացմունքային օգնություն է համարվում մեկ այլ մարդու բարոյապես աջակցելը, որը հաճախ ներառում է նրա համար դժվարին իրավիճակում սեփական ներկայությունը, ուրիշի համար բարենպաստ պայմաններ ստեղծելը, այդ թվում՝ նրա անվտանգությունն ապահովելը: Ընդ որում նշվում է, որ պատահական օգնությունը և արտակարգ իրավիճակներում ցուցաբերվող

օգնությունը սովորաբար ենթադրում են շփումներ անձանոթ մարդկանց հետ, իսկ էական անհատական օգնությունը և զգացմունքային աջակցությունը, որպես կանոն, վերաբերում են ընտանիքի անդամներին, մերձավոր հարազատներին կամ ընկերներին ու լավ բարեկամներին: Նշենք, որ պատահական օգնությունը և զգացմունքային օգնությունն առավել պարզ են դրսևորվում, իսկ արտակարգ իրավիճակներում ցուցաբերվող օգնությունը կամ էական անհատական օգնությունը պոտենցիալ առումով առավել դժվարին են:

Վերը նշված օգնության տեսակներից յուրաքանչյուրը հատկանշական է միջանձնային շփման որոշակի իրավիճակների համար: Այսպես, պատահական օգնության և արտակարգ իրավիճակներում օգնության հանգամանքները միասնական են նրանով, որ դրանք շփումներ են ենթադրում անձանոթ մարդկանց միջև, որոնք առաջին անգամ են իրար հանդիպում և, հնարավոր է, այլևս երբեք իրար չտեսնեն: Ներկայումս հոգեբանները որոշակի փորձ են կուտակել այսպես կոչված պատահական օգնության և հատկապես արտակարգ իրավիճակներում ցուցաբերվող օգնության ուսումնասիրման ուղղությամբ: Նման դեպքերում դրսևորվում են մյուսներին օգնություն ցուցաբերող մարդկանց անհատական առանձնահատկությունները, ինչպես նաև դրան նպաստող կամ, հակառակը, անբարենպաստ որոշ հանգամանքների դերը:

Տվյալ հոդվածում հեղինակներն ուշադրությունը կենտրոնացնում են սոցիալամետ վարքագծի տարբեր դրսևորումների վրա, որոնք ներառում են էական անձնական և զգացմունքային օգնությունները, որոնց դեպքում մշտապես ծագում են մարդկանց՝ օգնության սուբյեկտների և օբյեկտների միջև միջանձնային շփումներով պայմանավորված տարբեր իրավիճակներ:

Չնայած շփումը կապի, փոխգործակցության և ընկալման եռամիասնություն է, հաճախ առաջնահերթ գերիշխող դեր է խաղում ընկալման բաղադրիչը: Նկատի է առնվում մեկ անհատի կողմից ուրիշ անձի կամ անձանց խմբի ընկալումը, ներառյալ նրանց արտաքին տեսքը, վարքի առանձնահատկությունները, ծայնի և խոսքի տարբեր բնութագրերը: Հենց սոցիալական ընկալումն է ելակետային համարվում միջանձնային առաջին շփումների իրավիճակներում սոցիալական ճանաչողության համար:

Եթե խոսքը վերաբերում է էական անձնական և զգացմունքային օգնությանը, ապա այն, որպես կանոն, բնորոշ է արդեն միմյանց ծանոթ մարդկանց՝ տարբեր աստիճանի մտերմություն ունեցող հարազատներին, ընկերներին ու բարեկամներին (ներառյալ գործընկերները) և պարզապես ինչ-որ չափով միմյանց ծանոթ մարդկանց: Իհարկե, ընկալման տարբեր կողմերը մշտապես առ-

կա են լինում նաև տվյալ դեպքերում, սակայն կապն ու փոխազդեցությունն այս պարագայում պակաս դերակատարում չունեն, քանի որ ապահովում են սոցիալական որոշակի կապերի ստեղծում՝ միմյանց օգնելու նպատակով: Այստեղ կարող է ներառվել նաև «երրորդ» անձանց՝ մեր ծանոթների ծանոթներին ցուցաբերվող օգնությունը (իրենց խնդրանքով):

Խնդրի դրվածքը

Եվ այսպես, մենք այսուհետ կանդրադառնանք օգնության այնպիսի տեսակների, ինչպիսիք են էական անձնականը և զգացմունքայինը, որոնք, ինչպես վերը նշվեց, սովորաբար բնորոշ են համեմատաբար մտերիմ մարդկանց (ոչ միայն հարազատների) միջև փոխհարաբերություններին: Նշված ոլորտը համեմատաբար ընդգրկում է: Դրա մեջ մտնում են, օրինակ, պարտքով փող տալու հնարավորությունը, աշխատանքի տեղավորելու հարցում օգնելը, մասնագիտական կամ խիստ անձնական բնույթի խորհուրդ տալը, անհրաժեշտության դեպքում կացարան տրամադրելը, անհրաժեշտ մարդու հետ ծանոթացնելը, մեկ ուրիշին դժվարին իրավիճակում բարոյական աջակցություն ցուցաբերելը և այլն:

Հիպոթեզ

Մեր հիպոթեզն այն է, որ սոցիալամետ (մասնավորապես՝ օգնող) վարքը դրականորեն կապված է անհատի սոցիալական կապիտալի հետ: Միաժամանակ այդպիսի կապիտալի առկայությունն անհատին թույլ է տալիս հանդես գալ թե՛ որպես օգնության սուբյեկտ և թե՛ որպես օբյեկտ, ինչը պայմանավորված է տվյալ իրավիճակի բնույթով: Անձի սոցիալական կապիտալ ասելով հասկանում ենք նրա սոցիալական հարստությունը, որն արտահայտվում է նրա միջանձնային դրական կապերի հանրագումարով, ինչը տվյալ անհատին գործընկերների տարբեր ռեսուրսներին հասու լինելու հնարավորություն է տալիս և մյուս կողմից էլ գործընկերներին է հնարավորություն տալիս՝ օգտվելու վերջինիս ռեսուրսներից: Օրինակ, կարելի է առանձնացնել ինտելեկտուալ, գործնական, մշակութային, բարոյական, ֆինանսական և այլ ռեսուրսների տեսակներ:

Իհարկե, սոցիալական կապիտալը կարելի է դիտարկել ոչ միայն որպես առանձին վերցրած անհատի հատկություն, այլև որպես որևէ խմբի կամ հանրույթի սեփականություն, որն այդ խմբի կամ հանրույթի ներկայացուցիչներին միմյանց փոխօգնություն ցուցաբերելու հնարավորություն է տալիս: Այսպես, կարելի է խոսել սոցիալական ինչ-որ ցանց կազմող տարբեր փոխհարաբերություններով միմյանց հետ կապված մարդկանց հանրույթի սոցիալական կապի-

տալի մասին: Նման ցանցերը բնութագրվում են դրանց մասնակիցների միջև որոշակի կապերի և փոխգործողությունների առկայությամբ: Ընդ որում, ամենևին պարտադիր չէ, որ այդ մասնակիցներից յուրաքանչյուրը մշտապես անմիջական կապեր ունենա տվյալ ցանցի յուրաքանչյուր անդամի հետ: Օրինակ, եթե մարդը, դիմելով այդ ցանցի՝ իրեն լավ ծանոթ մասնակցին, խնդրում է օգնել իր ընկերոջը և համաձայնություն է ստանում, ապա արդյունքում կարելի է համարել, որ այդ երեքն էլ ընդգրկված են միևնույն ցանց:

Մեթոդներ և արդյունքներ

Քանի որ քննարկվող խնդրին վերաբերող գիտական գրականության մեջ սոցիալական այդպիսի ցանցերի թվի և դրանց բնութագրերի մասին որոշակի տվյալներ չեն բերվում, Սանկտ Պետերբուրգի պետական համալսարանի (ՍՊՊՀ) սոցիալական հոգեբանության ամբիոնի աշխատակիցների կողմից փորձնական ուսումնասիրություն է կատարվել՝ համապատասխան նախնական տեղեկատվություն ստանալու համար: Հետազոտության նպատակն այն էր, որպեսզի վեր հանվեին հարցվածների պատկերացումներն իրենց սոցիալական շրջապատի և այդ շրջանակի անձանց կողմից օգնության հնարավորությունների մասին:

Հարցազրույց վարողի ղեկավարության ներքո հարցվողը որոշ մարդկանց իրեն ավելի մոտ էր նկարում, մյուսներին՝ հեռու, իսկ երբեմն էլ՝ նկատելիորեն հեռու: Այդպիսի հատակագծային մեթոդը հնարավորություն էր տալիս պարզելու, թե հարցվողն ինչպես է կառուցում իր սոցիալական շրջապատը և որքանով է վստահում այդ շրջապատի տարբեր ներկայացուցիչներին:

Թեստավորմամբ զուգակցված հարցմանը մասնակցել է 22-ից մինչև 68 տարեկան գործունեության տարբեր ոլորտներում աշխատող (արտադրություն, կառավարում, կրթություն, ոստիկանություն և այլն) 41 մարդ (19 տղամարդ և 22 կին): Ստացված տվյալները հնարավոր եղավ մեկնաբանել՝ ելնելով իր սոցիալական շրջապատի այս կամ այն մարդկանց հետ հարցվածի ունեցած մտերմության աստիճանից և նշանակալի կապերի կազմից: Ամենից առաջ պարզվեց, որ հարցվածի կողմից իր շրջանակ ներառված մարդկանց թիվը միջին հաշվով կազմում է 18 մարդ (առավելագույնը՝ 47, նվազագույնը՝ 6): Հարցված տղամարդկանց և հարցված կանանց շրջապատի մարդկանց թվի համեմատությունը ցույց տվեց, որ տղամարդկանց շրջապատը մոտավորապես մեկ քառորդով մեծ է կանանց շրջապատից (միջինը՝ համապատասխանաբար 21 և 16 մարդ): Դրանից հետևում է, որ տղամարդիկ ավելի ակտիվ սոցիալական

կյանք են վարում և այլ մարդկանց հետ ավելի մեծ թվով շփումներ են հաստատում: Իր շրջապատի մարդկանց հետ ծանոթության միջին տևողությունը կազմում է 14 տարի: Հաշվի առնելով հարցվածների միջին տարիքը՝ կարելի է ենթադրել, որ այդ «յուրային շրջապատը» ձևավորվել է՝ սկսած 23 տարեկանից, մարդու կյանքում տեղի ունեցող այնպիսի իրադարձությունների ազդեցության ներքո, ինչպիսիք են ուսումնական հաստատությունն ավարտելուց հետո աշխատանքի ընդունվելը, ամուսնությունը, այլ քաղաք տեղափոխվելը և այլն: Հարցվածներից ոմանց համար շրջապատի ձևավորումն սկսվել է դեռևս դպրոցական կամ ուսանողական տարիներից:

Իր շրջապատի մարդկանց հետ հարցվածի մտերմության աստիճանը գնահատվել է՝ ելնելով նկարում սեփական պայմանական պատկերման վերաբերյալ այդ մարդկանց պատկերացումից: Այլ կերպ ասած՝ որևէ մեկի անմիջականորեն մոտ գտնվելը գնահատվել է որպես մտերմության բարձր աստիճանի նշան: Այդ գոտուց դուրս գտնվելը գնահատվել է որպես միջին կամ ավելի ցածր աստիճանի մտերմության նշան: Բնական է, որ հարցվածի հետ մտերմության բարձր աստիճանի վրա են գտնվել նրա ծնողները, ամուսինը կամ կինը, երեխաները, սիրելի մարդիկ, եղբայրները և քույրերը, ընկերները, ընկերուհիները: Մյուս հարազատները և ծանոթները հայտնվել են այդ շրջապատից դուրս:

Սակայն պարզվեց, որ ուրիշների հետ հարցվածի շփումների հաճախականությունն ուղղակիորեն կապված չէ իր շրջապատի մարդկանց հետ մտերմության և նրանց հանդեպ վստահության աստիճանի հետ: Ինչ վերաբերում է հարցվածի համար նշանակալի իրավիճակներում ստացված օգնությանը, ապա այն առավելագույն չափով ոչ միայն ընկերներն ու մերձավոր հարազատներն են ցուցաբերում, այլև ծանոթներն ու գործընկերները («միջին մտերմության» շրջապատը): Դա հատկապես վերաբերում է ֆինանսական օգնությանը և աշխատանքի որոնմանը:

Փորձնական հետազոտության հիման վրա մշակվել է ստանդարտացված հարցման հարցաշար, որն ուղղված է կյանքի տարբեր իրավիճակների, օգնության ձևերի և սոցիալական կապիտալի ծավալի հարաբերակցության բացահայտմանը:

Ընտրությունը

Ընտրությունն ընդգրկել է 113 մարդ՝ պահպանելով սոցիալ-ժողովրդագրական այն նույն ցուցանիշները, ինչպիսիք առկա էին փորձնական հարցման ժամանակ: Ստացված տվյալների վերլուծության ժամանակ ճշգրտվել են որոշակի իրավիճակում հարցվածի կողմից իր սոցիալական շրջապատին դիմելու հաճախականությունը, այդ սոցիալական շրջապատի տեսակը և խնդրած ու ստացած օգնության բնույթը:

Ամենից առաջ պարզ դարձավ, որ հարցվածներն օգնության համար իրենց շրջապատին ավելի հաճախ դիմում են աշխատանք փնտրելիս, վերանորոգման ժամանակ կամ բնակության այլ վայր տեղափոխվելիս, երեխա ծնվելիս: Չնայած այլ մարդկանց օգնության խնդրանքով դիմելու որոշումը կախված է տվյալ մարդու անհատական առանձնահատկություններից, նա առավել հաճախ օգնություն է խնդրում հենց նրանցից, ովքեր կարող են նման օգնություն տրամադրել, իսկ դրանք ընկերներն են: Ասվածը վերաբերում է քննարկված բոլոր իրավիճակներին: Մերձավոր հարազատներից և ամուսնուց (կնոջից) առավել հաճախ ֆիզիկական կամ ինտելեկտուալ օգնություն, բարոյական աջակցություն է պահանջվում: Գործընկերներից և ծանոթներից սովորաբար պահանջվում են նրանց մասնագիտական հմտություններն ու սոցիալական կապիտալը, այսինքն՝ «անհրաժեշտ մարդկանց» հետ ունեցած կապերը:

Քննարկում

Ընդհանուր առմամբ, բացահայտվել է բարդ իրավիճակներում հարցվածների կողմից առավել հաճախ ակնկալվող օգնության վեց տեսակ՝ ֆինանսական, զգացմունքային, խորհրդատվական, ֆիզիկական, հստակ ելք գտնելու և ծանոթների սոցիալական կապիտալին (կապեր) դիմելու:

1-ին աղյուսակը ցույց է տալիս, որ առօրյա կյանքում հիմնական օգնականներն են դառնում ամենամտերիմները (ընկերները և ամուսինը (կինը), որոնք օգնում են ֆիզիկապես և աջակցում բարոյապես: Կյանքում նշանակալից փոփոխություններ բերող իրավիճակներում (երեխայի ծնվելը, լուրջ հիվանդությունը) ամենից առաջ լրացուցիչ օգնություն են սկսում ցուցաբերել ծնողները: Ավելի հաճախ դա դրսևորվում է ֆինանսական աջակցությամբ և տարբեր կապերի օգտագործմամբ:

Աղյուսակ 1

Կենսական իրավիճակների տեսակների, օգնության ձևերի և սոցիալական կապիտալի ծավալի հարաբերակցությունը

<i>Իրադարձությունների տեսակները</i>	<i>Կենսական իրավիճակների տեսակները</i>	<i>Կյանքի իրադարձություններ</i>	<i>Անհրաժեշտ օգնության տեսակներ</i>	<i>«Օգնականներ»</i>
Առօրյա իրադարձություններ	Ամենօրյա իրադարձություններ	- Կյանքի պայմանների փոփոխություն - Անձնական վնասվածք - Ընտանիքում նոր անդամի հայտնվելը - Առանձին ապրելու որոշում կայացնելը	Ֆիզիկական և բարոյական աջակցության գերակշռություն	Ընկերներ Ամուսին (կին)
Փոփոխություններ կյանքում	«Իրադարձություն» կյանքում	- Ընտանիքում նոր անդամի հայտնվելը - Ֆինանսական փոփոխություններ - Օրենքի հետ կապված տհաճություններ - Մերձավորի հիվանդություն	Ֆինանսական օգնություն Կապեր	Ընկերներ Ծնողներ Ամուսին (կին)
Աշխատատեղի փոփոխություն	Հազվադեպ իրադարձություն	Նոր աշխատատեղի փնտրտուք	Խորհուրդ Տարբերակների դրոնում	Ընկերներ Գործընկերներ
Նոր իրավիճակի որոշում	«Պատահար»	- Աշխատանքի դրոնում - Մերձավորի հիվանդություն - Բնակության վայրի փոփոխություն - Օրենքի հետ կապված տհաճություններ	Խորհուրդ Տարբերակների դրոնում	Ընկերներ Ծանոթներ

Սովորաբար աշխատանքը փոխելը համարվում է համեմատաբար դժվարին կենսական իրավիճակ, և այդ դեպքերում մարդիկ ավելի հաճախ դիմում են այն գործընկերների օգնությանը, որոնք անհրաժեշտ կապեր ունեն մասնագիտական որոշակի ոլորտում: Ինչ վերաբերում է չնախատեսված իրավիճակներին, ապա այդ դեպքում հարցվածները սկսում են դիմել առավել հեռու գտնվող սոցիալական շրջապատի՝ ծանոթների օգնությանը՝ օգտագործելով նրանց մասնագիտական հմտություններն ու կապերը՝ նմանատիպ իրավիճակների լուծման համար:

Հետևաբար, կարելի է խոսել հարցվածների շրջանում կենսական իրավիճակների որոշ հիերարխիայի մասին. իրավիճակի բնույթի փոփոխման ժամանակ փոխվում է նաև նրանց վերաբերմունքը հնարավոր սոցիալական կապիտալի «մակարդակի» նկատմամբ (այսինքն՝ խնդրանքները շփման «մերձավոր», «միջին» կամ «հեռավոր» շրջանակներում): Այլ կերպ ասած, նախկինում մարդկանց կողմից ցուցաբերվող օժանդակությունը մնում է, սակայն օգնության համար խնդրանքի շեշտադրումը դուրս է գալիս «մերձավոր» շրջանակից:

Եզրահանգումներ

Ստացված տվյալները վկայում են այն մասին, որ կյանքի կրիտիկական իրավիճակներում ավելի հաճախ օգնություն են ստանում նրանք, ովքեր ակտիվություն են հանդես բերում սոցիալական կապերի հաստատման հարցում և ունեն կապերի լայն միջակայք (շփման «հեռավոր» շրջանակ): Այդպիսի մարդիկ սովորաբար իրենց հաջողությունները կապում են այլ մարդկանց հետ որոշակի հարաբերություններ ունենալու հետ: Մյուս կողմից, պարզվեց, որ անձանց տվյալ կատեգորիայի ներկայացուցիչները, բավականաչափ «բաց» լինելով մյուսների համար, իրենք էլ ձգտում են օգնություն տրամադրել նրանց՝ ընդ որում չթաքցնելով սեփական շահերը, կարծիքները, զգացմունքները և ցուցադրելով իրենց վերաբերմունքը (համակրանքը):

Այսպիսով, մենք հաստատեցինք հիպոթեզն այն մասին, որ սոցիալամետ (մասնավորապես օժանդակող) վարքը դրականորեն կապված է սոցիալական կապիտալի հետ: Այդպիսի կապիտալը, ինչպես և տնտեսականը, կարող է օգնության տարբեր ձևերով դրսևորվել թե՛ անհատի և թե՛ ամբողջությամբ վերցրած մարդկանց որևէ հանրույթի համար: Սոցիալական կապիտալի կուտակման համար անհրաժեշտ է համապատասխան ջանքեր ներդնել՝ որոշակի փոխհարաբերությունների հաստատման, աջակցման և պահպանման համար:

Միջանձնային շփումն իր տարբեր դրսևորումներով, անկասկած, այստեղ առաջատար դեր ունի:

ОБЩЕНИЕ В ПРОСОЦИАЛЬНОМ ПОВЕДЕНИИ ЛИЧНОСТИ КАК ПРИУМНОЖЕНИЕ ЕЕ СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА²

АНАТОЛИЙ СВЕНЦИЦКИЙ, ИРИНА КУЗНЕЦОВА

В статье рассматриваются проблемы общения в просоциальном поведении личности и приумножение ее социального капитала. Прежде всего рассматривается ряд теоретических проблем помогающего поведения. Проанализирована каждая из категорий помощи в определенных ситуациях. Особое внимание уделяется существенной личной и эмоциональной помощи, которая характерна для взаимоотношений между близкими людьми (не только родственниками). Наша гипотеза состоит в том, что просоциальное (в частности, помогающее) поведение связано с социальным капиталом личности. При этом наличие такого капитала позволяет ей выступать в роли как субъекта, так и объекта помощи. Приводятся данные пилотажного исследования, позволяющего сделать выводы о степени близости респондентов с людьми их круга общения, а также данные последующего стандартизированного интервью. Эти данные позволили выявить частоту обращения респондента к своему социальному окружению в определенной ситуации, тип и характер запрашиваемой и получаемой помощи. Полученные данные говорят также о роли межличностного общения в помогающем поведении.

Ключевые слова – просоциальное поведение, помогающее поведение, межличностное общение, социальный капитал личности.

SOCIALIZING IN PROSOCIAL BEHAVIOR AS A DEVELOPMENT OF SOCIAL CAPITAL

ANATOLI SVENTSITSKIY, IRINA KUZNETSOVA

This article considers communication issues of pro-social behavior of individuals and the growth of the social capital connected with it. First of all a number of theoretical problems concerning altruism are reviewed. Each category

² Исследование поддержано грантом РГНФ № 14-06-00662.

of help in definite situations is analyzed. Special attention is paid to substantial personal and emotional help characterizing relations with close people (not necessarily family members). That pro-social behavior, especially altruism (helping behavior) is associated with an individual's social capital is the hypothesis for the investigation. The possession of such a capital enables the individual to act both as a subject and an object of help. The presented data of the pilot investigation and those derived from the standardized interviews give possibilities to draw conclusions about the degree of intimacy between the respondents and the circle of people with whom they communicate. These data make possible to find out the frequency of a respondent's address to his/her social circle of friends in definite situations, the type and nature of the given or asked help. The obtained results show also the role of interpersonal contacts and helping behavior. Reference 4, table 1.

Key words – Pro-social behavior, helping behavior, interpersonal communication, social capital of an individual.